

УДК 351.851.

Коломієць Алла Миколаївна

доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна
ORCID ID 0000-0003-0536-0147
alla_kolomiec@mail.ru

Паламарчук Ольга Миколаївна

доктор психологічних наук, доцент, завідувач кафедри психології та соціальної роботи
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна
ORCID ID 0000-0002-6783-8380
olgapalamarчук42@gmail.com

Шульга Галина Борисівна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології та соціальної роботи
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна
ORCID ID 0000-0003-3402-1494
shulgag25@gmail.com

Коломієць Леся Ігорівна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології та соціальної роботи
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна
ORCID ID 0000-0002-1309-5761
kolomiets_lesia_77@ukr.net

Габа Ірина Миколаївна

кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри психології та соціальної роботи
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна
ORCID ID 0000-0003-4606-4504
gabaira@ukr.net

ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОПТИМІЗАЦІЇ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО- КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. У статті проаналізовано особливості участі у волонтерській діяльності соціально активної студентської молоді, готової включитися у формат співпраці щодо розв'язання різноманітних проблем об'єктів волонтерського супроводу, здатної демонструвати гнучкі стратегії взаємодії з ними, активно використовувати власні особистісні ресурси з метою досягнення результативності в процесі реалізації такої роботи. Здійснено психологічний аналіз змісту й сутності феномену волонтерства студентської молоді. З'ясовано необхідність і особливості формування мультидисциплінарної групи досвідчених і молодих фахівців різного профілю з метою надання комплексної волонтерської допомоги, успішність комунікації якої значною мірою визначатиметься спроможністю використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології в процесі волонтерської взаємодії. Доведено, що одним з важливих чинників забезпечення ефективної і злагодженої роботи мультидисциплінарної команди є особистісні ресурси кожного суб'єкта волонтерської діяльності. Встановлено, що суб'єктна ресурсність студентської молоді, задіяної у волонтерській діяльності, детермінується готовністю до використання інформаційно-комунікаційних технологій у командній взаємодії, пошуком можливостей та шляхів використання інформаційно-комунікаційних технологій для об'єднання командних зусиль у процесі надання волонтерської допомоги і виробленням індивідуального стилю волонтерської діяльності. Визначено, що кваліфіковане використання інформаційно-комунікаційних технологій у волонтерській діяльності студентської молоді сприятиме виділенню і впровадженню ефективних методів, прийомів, засобів волонтерства, що у форматі активної взаємодії допоможуть не лише досягнути мети волонтерської підтримки, а й стимулюватимуть розвиток особистісних ресурсів студентів-волонтерів. Констатовано наявність протиріччя між розумінням студентами-волонтерами важливості та можливостями інформаційно-комунікаційних технологій для об'єднання командних зусиль

з метою надання волонтерської допомоги і відсутністю готовності їх використання в практиці волонтерської діяльності.

Ключові слова: волонтерська діяльність; процес взаємодії; мультидисциплінарна команда; інформаційно-комунікаційні технології; об'єкти волонтерського супроводу; студенти-волонтери; суб'єктна ресурсність.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Ситуація соціальної невизначеності, економічна нестабільність, євроінтеграційні процеси в Україні призвели до збільшення кількості соціально незахищених верств населення, які потребують систематичної, різноспрямованої допомоги та підтримки фахівців різного профілю. Особливої уваги потребують групи соціально-психологічного ризику, зокрема учасники Організації об'єднаних сил та члени їх сімей, внутрішньо переміщені особи, неповні сім'ї, особи з інвалідністю, люди похилого віку, жінки, які зазнали насилля тощо. Унаслідок нагальної потреби в забезпеченні соціально-психологічної підтримки вищезазначених категорій населення в Україні активізувався волонтерський рух, який об'єднав активних громадян, спілки, організації, що усвідомлено займаються наданням затребуваної допомоги. Збільшення кількості різноспрямованих завдань супроводу об'єктів надання допомоги, її дедалі більша спеціалізація, необхідність долати чимало труднощів і перешкод у волонтерській діяльності, відсутність, інколи, належного сприяння з боку інших соціальних інституцій, відпрацьованих зв'язків між різними волонтерськими організаціями ускладнюють процес налагодження адресної підтримки, виснажують особистісні ресурси волонтерів, дезорганізують їхню роботу. Така об'єктивна ситуація потребує залучення до участі у волонтерській діяльності соціально активної студентської молоді, готової включитися у формат співпраці щодо розв'язання різноманітних проблем об'єктів волонтерського супроводу, здатної демонструвати гнучкі стратегії взаємодії з ними, активно використовувати власні особистісні ресурси з метою досягнення результативності в процесі реалізації такої роботи.

Надання кваліфікованої допомоги групам соціально-психологічного ризику потребує перегляду організаційних засад волонтерської діяльності студентської молоді, переведення її у формат своєчасності, доступності та системності. На нашу думку, одним з дієвих засобів оптимізації волонтерської діяльності, який підвищить її ефективність, комплексність та інтегрованість, є здатність студентської молоді до цільового використання ресурсів сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Оптимізація волонтерської діяльності студентської молоді засобами інформаційно-комунікаційних технологій потребує розкриття психологічного змісту й сутності феномену волонтерства студентської молоді, обґрунтування чинників його успішності, з'ясування потенціалу використання інформаційно-комунікаційних технологій у реалізації ефективності волонтерської діяльності в системі «студент-волонтер – інформаційно-комунікаційні технології - об'єкти волонтерського супроводу».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Унаслідок поширення волонтерського руху на теренах України, підвищення його суспільної значущості та результативності для об'єктів волонтерського супроводу феномен волонтерства став предметом цілеспрямованої уваги вчених та змістом дискусійного обговорення провідних соціальних інститутів. У психологічній площині, зокрема, розробляються такі аспекти проблеми волонтерської діяльності студентської молоді: вивчення сутності й складових волонтерства (О. Безпалько, Н. Заверинко, І. Зверева, Т. Лях [1] та ін.), його психологічної структури (Е. Балашов [2]), мотиваційно-ціннісних ресурсів волонтерської діяльності (К. Алексейченко [3], Л. Коломієць [4], Л. Матвієнко [3] та

ін.); трактування волонтерства з точки зору суб'єктивних диспозицій, людського потенціалу, життєвого шляху й соціальних контекстів (J. Wilson [5]); виділення гендерних особливостей реалізованих форм волонтерської діяльності (J. Wilson [5], [6]), ролі освіти як предиктора результативності волонтерства (T. Janoski, M. Musick, J. Wilson [6]).

У сучасних вітчизняних і зарубіжних дослідженнях розкриваються деякі аспекти дієвості Інтернет-простору для підвищення ефективності освіти, зокрема волонтерської діяльності студентської молоді та важливості впровадження засобів інформаційно-комунікаційних технологій з метою налагодження веб-комунікації, онлайн-підтримки суб'єктів волонтерської допомоги, а саме: сучасні тенденції розвитку інформаційного суспільства (В. Биков, О. Спірін, О. Пінчук [7]); визначення мотивації до Інтернет-волонтерства (F. Silva, T. Proença, M. Ferreira [8]); уточнення мотиваційних тенденцій онлайн-волонтерства та їх динаміки на різних етапах волонтерського процесу (J. Cox, E. Oh, B. Simmons, G. Graham, A. Greenhill, C. Lintott, K. Masters, J. Woodcock [9]); з'ясування потенціалу мережі Інтернет та веб-комунікації для об'єднання реальних і віртуальних волонтерів через соціальні медіа (C. Reuter, O. Heger, V. Pipek [10]); використання інноваційних інформаційних технологій у діяльності громадських волонтерських організацій (K. Jaskyte [11]).

Згадані наукові й науково-практичні пошуки є вагомим внеском у розроблення обраного аспекту досліджуваної проблеми, однак недостатніми для її системного вирішення. Подальше вивчення психологічних засад оптимізації волонтерської діяльності в нових суспільно-політичних та соціально-економічних умовах виводить дослідження волонтерської діяльності студентської молоді за межі реальної суб'єкт-об'єктної взаємодії в площину своєчасного й ефективного використання ресурсів інформаційно-комунікаційних технологій для налагодження дієвої комунікації в системі «студент-волонтер – інформаційно-комунікаційні технології - об'єкти волонтерського супроводу».

Невирішені аспекти проблеми. Узагальнення вітчизняного та зарубіжного досвіду реалізації волонтерства вказує на відсутність системного підходу у вирішенні проблем його оптимізації. Вивчення особливостей і виокремлення проблемних аспектів оптимізації волонтерської діяльності студентської молоді передбачає дослідження системи комунікації у тріаді «студент-волонтер – інформаційно-комунікаційні технології - об'єкти волонтерського супроводу» та спонукає до моделювання злагодженої взаємодії студентської молоді з суб'єктами волонтерської практики. Це передбачає з'ясування необхідності й особливостей формування мультидисциплінарної команди досвідчених і молодих фахівців різного профілю з метою надання комплексної волонтерської допомоги, успішність комунікації якої значною мірою визначатиметься спроможністю використати сучасні інформаційно-комунікаційні технології в процесі волонтерської взаємодії. Актуальним є розгляд можливостей створення особливої Інтернет-платформи, яка б об'єднала зусилля учасників мультидисциплінарної команди, забезпечила умови для співпраці, доступно презентувала конкретні шляхи надання допомоги об'єктам волонтерської діяльності, уможливила одержання комплексної інформації про діяльність доступних осередків волонтерського руху на рівні міста, регіону, країни.

Одним із важливих чинників забезпечення ефективної і злагодженої роботи мультидисциплінарної команди є особистісні ресурси кожного суб'єкта волонтерської діяльності. Суб'єктна ресурсність студентської молоді, задіяної у волонтерській діяльності, детермінується готовністю студентів-волонтерів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в командній взаємодії, пошуком можливостей та шляхів використання інформаційно-комунікаційних технологій для

об'єднання командних зусиль у процесі надання волонтерської допомоги і виробленням індивідуального стилю волонтерської діяльності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Мета статті – дослідити готовність студентів-волонтерів до використання ІКТ у процесі надання волонтерської допомоги та розробити відповідну модель її формування.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Нагальна суспільна потреба в оптимізації волонтерства стимулює до перегляду психологічних й організаційно-змістових засад забезпечення ефективності реалізації волонтерської діяльності студентської молоді. Без розробленої стратегії підготовки й сприятливого освітнього середовища для формування готовності студентської молоді до волонтерської діяльності всі заходи соціального, організаційного, економічного спрямування будуть мати епізодичний характер і не стануть дієвим підґрунтям для поліпшення комунікації в системі «студент-волонтер – інформаційно-комунікаційні технології - об'єкти волонтерського супроводу».

Сучасна психологічна наука накопичила значний досвід дослідження особливостей студентського волонтерства. Концептуальні засади мотивації участі студентів у волонтерській діяльності, її динаміку досліджували К. Алексейченко [3], Л. Коломієць [4], Т. Лях [12], Л. Матвієнко [3], М. Okun, A. Schultz [13]. Роль духовності в структурі ціннісних орієнтацій студентів-волонтерів визначили О. Гірченко, В. Перетяцько [14]. Можливості саморозвитку і самореалізації студентської молоді засобами волонтерської діяльності відображені в публікаціях Е. Балашова [2], С. Демиди, М. Носка [15]. Волонтерська діяльність студентської молоді розглядається також дослідниками в контексті професійного становлення особистості студента (І. Литвиненко [16]), активізації соціально-активної громадянської позиції особистості (Н. Сівак, І. Ящук [17]). Поряд із традиційними видами волонтерської діяльності активно розвиваються різні типи онлайн-волонтерства. На їх цінність використання саме в студентський період життя вказують дослідження К. Ackermann, A. Manatschal [18].

У нормативних актах, наукових публікаціях волонтерство визначається як будь-яка діяльність з надання безкорисливої допомоги тим, хто її потребує. Волонтер – це громадянин, який вільно, а не з метою демонстрації своїх моральних зобов'язань чи законних обов'язків, керується ідеєю суспільної та приватної солідарності [19]. Волонтерська діяльність студентської молоді розглядається як така, що спонукає студентів до об'єднання в невелику за чисельністю спільноту, яка в подальшому діє на добровільних засадах, пов'язана певною благодійною діяльністю та утворена при державній чи неурядовій організації [12]. Мотивація участі студентської молоді в такій спільноті може бути різною. Вона виходить за межі соціально спрямованих, альтруїстичних мотивів і охоплює індивідуально значущі мотиви, мотиви соціального схвалення, визнання, отримання вигоди для себе, бажання спілкуватися з друзями тощо [4]. Студенти-волонтери завдяки власній соціальній діяльності набувають сенсожиттєвих орієнтирів, опановують мистецтво життєтворчості особистості, розвивають лідерські якості, оволодівають практичними навичками взаємодії з різними соціальними групами [2].

Вивчення специфіки волонтерської діяльності студентської молоді дасть можливість визначити особливості формування мультидисциплінарної команди крізь призму системності, що стане дієвим засобом оптимізації суб'єктної ресурсності в процесі надання кваліфікованої допомоги об'єктам волонтерського супроводу. Суб'єктами волонтерської діяльності, залученими до складу мультидисциплінарної команди, є студенти-волонтери, волонтери-практики, особи з досвідом отримання

волонтерської допомоги в минулому, які займаються волонтерською діяльністю, сукупні зусилля яких призведуть до надання затребуваної, своєчасної ефективної підтримки об'єктів волонтерського супроводу. Оскільки системна діяльність мультидисциплінарної команди полягає в наданні організаційної, комунікативної, профілактичної, діагностичної, консультативної, корекційної, реабілітаційної допомоги, то актуальним є виділення й активне використання в практичній діяльності студентів-волонтерів засобів, які спроможні забезпечити системно-адресну підтримку об'єктів волонтерського супроводу. Зasadничим принципом надання мультидисциплінарною командою ефективної допомоги є можливість здійснення системної Інтернет-комунікації як між самими суб'єктами волонтерської діяльності, так і між суб'єктами й об'єктами волонтерського супроводу. Можливість забезпечення системної Інтернет-комунікації вбачаємо в здатності учасників мультидисциплінарної команди та об'єктів волонтерського супроводу цілеспрямовано використовувати інформаційно-комунікаційні технології.

Отже, метою використання інформаційно-комунікаційних технологій у системній діяльності мультидисциплінарної команди є забезпечення можливості надання комплексної волонтерської допомоги об'єктам супроводу. Кваліфіковане використання інформаційно-комунікаційних технологій у волонтерській діяльності студентської молоді також сприятиме виділенню й впровадженню ефективних методів, прийомів, засобів волонтерства, що у форматі активної взаємодії допоможуть не лише досягнути завдань волонтерської підтримки, а й завдяки супервізії, особистісній рефлексії стимулюватимуть розвиток особистісних ресурсів студентів-волонтерів.

Виходячи із положень, окреслених вище, щодо надання комплексної допомоги об'єктам волонтерського супроводу, ми запропонували структурну модель взаємодії суб'єктів мультидисциплінарної команди (рис. 1).

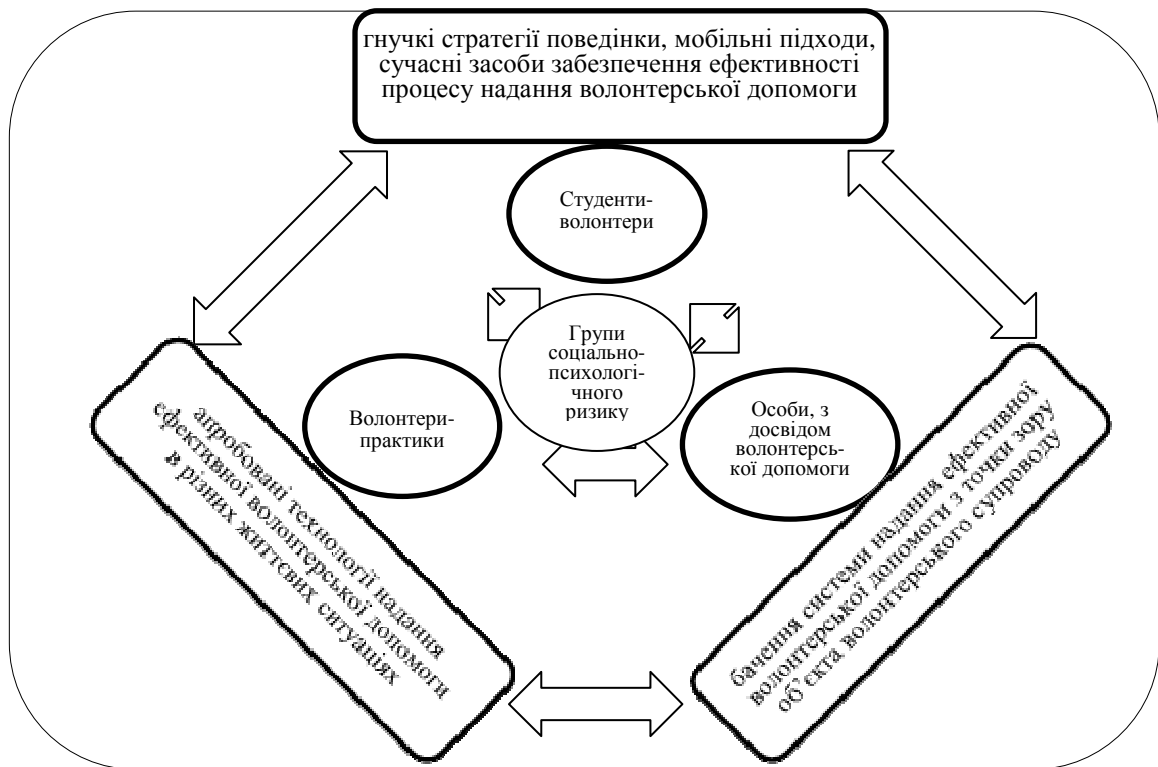

Рис. 1. Структурна модель взаємодії суб'єктів мультидисциплінарної команди

Особливого значення в запропонованій структурній моделі набуває спрямованість сукупних зусиль суб'єктів мультидисциплінарної команди на досягнення ефективного результату надання волонтерської допомоги завдяки системному підходу до організації волонтерської діяльності. Системність організації волонтерської діяльності передбачає інтеграцію досвіду кожного суб'єкта мультидисциплінарної команди. Досвід практичної реалізації волонтерської діяльності фахівців різного профілю необхідний для з'ясування доцільності використання різних технологій надання волонтерської допомоги залежно від специфіки життєвої ситуації об'єктів супроводу. Особи з досвідом отримання волонтерської допомоги здатні допомогти іншим суб'єктам мультидисциплінарної команди зрозуміти контекст ситуації надання волонтерської підтримки з точки зору очікувань об'єктів волонтерського супроводу. Особлива роль у роботі мультидисциплінарної команди належить студентам-волонтерам, які здатні проявляти гнучкі стратегії поведінки та інноваційні підходи до процесу відбору й використання сучасних засобів надання ефективної волонтерської допомоги в системі «студент-волонтер – інформаційно-комунікаційні технології - об'єкти волонтерського супроводу».

Бажання студентів-волонтерів використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології в процесі роботи мультидисциплінарної команди підтверджується результатами фокус-групового дослідження. Метод фокус-групи був використаний з метою визначення асоціацій, уявлень, думок суб'єктів волонтерської діяльності щодо дієвості ресурсів інформаційно-комунікаційних технологій для налагодження професійно-спрямованої комунікації в роботі мультидисциплінарної команди; готовності використовувати засоби інформаційно-комунікаційних технологій у командній взаємодії фахівців різного профілю; пошуку можливостей та шляхів об'єднання командних зусиль засобами інформаційно-комунікаційних технологій з метою оптимізації волонтерської діяльності. Було проведено 5 фокус-груп зі студентською молоддю закладів вищої освіти м. Вінниці, які залучені до волонтерської діяльності. До роботи у фокус-групах були запрошені 39 студентів 3-4 курсів СВО бакалавра і 13 студентів СВО магістра спеціальностей «Психологія», «Початкова освіта», «Лікувальна справа», «Менеджмент», «Право». Зупинимось детальніше на одержаних результатах проведеного нами фокус-групового дослідження.

1. Волонтерська діяльність затребувана в сучасному суспільстві й спрямована на зміну якості життя різних груп соціально-психологічного ризику. Студенти наголошують на важливості волонтерської діяльності в сучасному нестабільному суспільстві (78%); можливостях волонтерів швидко та кваліфіковано надати затребувану допомогу (56%).

2. Студентська молодь визначає волонтерство як практичну діяльність, що надає можливість проявити себе, розвинути навички спілкування, підвищити почуття відповідальності, сформувати вміння працювати в команді, відпрацювати здатність переконувати, приймати позицію опонента. Опитуваних студентів приваблює у волонтерській діяльності перспектива набуття соціальної компетентності, самореалізація та можливість спробувати себе в різних якостях (63%). Респонденти зазначають, що завдяки волонтерству можливі: інтеграція в професію, розширення кола спілкування, знайомство з активними та цікавими людьми, що сприяє особистісно-професійному саморозвитку. Волонтерська діяльність дозволяє отримати нові знання, розвинути навички громадської діяльності, сформувати моральні цінності та активну громадянську позицію.

3. Мотивація студентської молоді щодо волонтерської діяльності має свою специфіку. Більшість студентів-волонтерів займається волонтерством, «щоб допомагати іншим людям» (56%), частина – орієнтована на професійний ріст та

кар'єрні досягнення (44%). Мотивами участі студентської молоді у волонтерській діяльності є «досвід роботи», «спілкування з цікавими людьми», «досвід суспільно-політичної діяльності», «пошук друзів» тощо.

4. Респонденти вказують, що волонтерська діяльність на сучасному етапі розвитку суспільства характеризується стихійністю, спонтанністю, нестабільністю, відсутністю різнофахової допомоги (69%). Серйозними перешкодами у волонтерстві є відсутність діалогу між представниками виконавчої влади, суб'єктами волонтерської діяльності, спонсорами та групами соціально-психологічного ризику (77%). Більшість респондентів наголошують на відсутності системності в наданні волонтерської допомоги, зумовленої неналагодженою комунікацією між різними суб'єктами волонтерської діяльності (64%).

5. Пріоритетним напрямом волонтерської діяльності є розширення волонтерського простору, пошук форм і методів ефективної взаємодії соціальних інститутів. На думку суб'єктів волонтерської діяльності, необхідно організувати взаємодію між фахівцями різного профілю, волонтерськими організаціями, що сприятиме оптимальності надання волонтерської підтримки. Респонденти зауважують, що варто шукати засоби забезпечення системності такої взаємодії, погоджуються з доцільністю використання інформаційно-комунікаційних технологій для оптимізації надання волонтерської допомоги (72%). Вони припускають, що застосування інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє залучити до волонтерської діяльності більшу кількість соціально-активних громадян, фахівців різного профілю, заручитися підтримкою осіб, що мають досвід отримання волонтерської допомоги.

6. Респонденти не можуть чітко визначити, з якою метою і які інформаційно-комунікаційні технології доцільно використовувати для оптимізації волонтерської діяльності, вказують на їх можливості, переважно, для налагодження особистісної комунікації й пошуку інформації (58%). Ресурсності використання інформаційно-комунікаційних технологій для забезпечення системності співпраці суб'єктів волонтерської діяльності досліджувані не визначають.

Отже, аналіз фокус-групового дослідження студентів-волонтерів показав наявність протиріччя між розумінням важливості та можливостями інформаційно-комунікаційних технологій для об'єднання командних зусиль з метою надання волонтерської допомоги і відсутністю готовності їх використання у практиці волонтерської діяльності.

Основою розвитку готовності студентів-волонтерів до використання інформаційно-комунікаційних технологій для оптимізації волонтерської діяльності є актуалізація особистісних ресурсів, завдяки яким можливим є досягнення ефективної взаємодії в системі «студент-волонтер – інформаційно-комунікаційні технології - об'єкти волонтерського супроводу». Особистісні ресурси студентів-волонтерів варто розглядати крізь призму їхньої усвідомленої та вмотивованої спроможності долати різні труднощі, знаходити вихід зі складних життєвих ситуацій, швидко вирішувати проблеми, адаптуватися до діяльності в стресових умовах, конструктивно використовувати одержаний суб'єктивний досвід з метою досягнення результативності волонтерської діяльності. Суб'єктна ресурсність волонтерів співвідноситься з ціннісно виваженою й наповненою особистісним смыслом здатністю повноцінно й ефективно актуалізувати особистісні ресурси, ініціативно й відповідально оперувати ними, відновлювати, розвивати й збагачувати особистісний потенціал для успішної самореалізації у волонтерській діяльності.

Особлива увага в процесі формування готовності студентської молоді до волонтерської діяльності має приділятися суб'єктивно значущим ціннісно-мотиваційним установкам щодо виконання такої діяльності як одного з важливих

особистісних ресурсів успішної взаємодії в системі «студент-волонтер – інформаційно-комунікаційні технології - об'єкти волонтерського супроводу».

Дослідження особливостей мотиваційної сфери і ціннісних орієнтацій студентської молоді, задіяної у волонтерській діяльності (n=139; 97 студентів СВО бакалавра і 42 студенти СВО магістра – майбутні психологи, педагоги і менеджери) за допомогою методик діагностики мотивації досягнення й афіліації (А. Мехраб'ян), мотивації схвалення (Д. Марлоу, Д. Краун), соціально-психологічних установок особистості в потребово-мотиваційній сфері (О. Потьомкіна), ціннісних орієнтацій (Ш. Шварц), життєвих цінностей (В. Сопов, Л. Карпушина) і врахування результатів фокус-групи дало можливість констатувати ряд протиріч:

1) продемонстрована у фокус-групі суб'єктивна впевненість студентської молоді у власних силах щодо успішності волонтерської діяльності, здатність до роботи в команді, спроможність застосовувати інформаційно-комунікаційні технології для оптимізації результату надання допомоги не підкріплюється результатами діагностичних методик. За даними методик з'ясовано домінування мотивації уникнення невдач (87%), страху бути відторгнутими (76%), що може бути ознаками недостатнього або неуспішного досвіду волонтерства, пересторог припуститися помилок, відсутності впевненості в продуктивності власної волонтерської поведінки тощо;

2) об'єктивні показники актуалізованої мотивації уникнення невдач і страху бути відторгнутими суперечать вираженій мотивації схвалення (73%), що відображає високий рівень прагнення отримати суспільне визнання, соціальну підтримку для підсилення власної переконаності молодих людей у доцільності займатися волонтерською діяльністю, шукати шляхи підвищення її ефективності;

3) домінування зовнішнього за характером мотиву очікування схвалення ініціативних спроб волонтерства від оточення не підкріплюється суб'єктивною соціально-психологічною установкою на процес волонтерської діяльності (32%). Студентська молодь орієнтована на отримання миттєвого результату волонтерської діяльності (68%), що вказує на переважаючу спрямованість на швидке досягнення мети, надання допомоги будь-якими засобами, відсутність усвідомленої потреби працювати у форматі системи «студент-волонтер – інформаційно-комунікаційні технології - об'єкти волонтерського супроводу», формальний підхід до збагачення особистісних ресурсів волонтерської діяльності;

4) виражена альтруїстична спрямованість на надання волонтерської допомоги різним об'єктам (високий рівень у 74%), але переважають цінності суб'єктивного характеру («власний престиж» (57%), «активні соціальні контакти» (69%), «самостійність» (54%), «гедонізм» (49%), «влада» (42%), що може бути свідченням орієнтації на її зовнішні атрибути, використання можливостей участі у волонтерській діяльності для досягнення особистісних цілей, які частково відповідають її змісту й суспільному призначенню, не пов'язані з дійсними спробами самореалізації у волонтерстві й прагненням підвищити власну компетентність (цінності «саморозвиток», «духовне задоволення» переважають середні значення).

Отже, проведена діагностика студентської молоді вказує на неналежний рівень сформованості ціннісно-мотиваційних установок щодо оптимізації надання волонтерської підтримки як особистісного ресурсу волонтерської діяльності; наявність нестійких та суперечливих внутрішніх настановлень щодо роботи в мультидисциплінарній команді; неготовність підвищувати ефективність волонтерської допомоги засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Виходячи з висновків, зроблених у процесі теоретичного узагальнення і емпіричного дослідження, запропоновано модель оптимізації волонтерської діяльності

студентів засобами інформаційно-комунікаційних технологій (рис. 2). Розроблена модель ґрунтується на загальнонаукових принципах детермінізму, розвитку, відображення, єдності свідомості та діяльності, системності та гуманізму. З-поміж згаданих провідним є принцип системності, який передбачає визначення ролі особистісних ресурсів студентів-волонтерів у формуванні готовності та пошуку можливостей вироблення індивідуального стилю волонтерської діяльності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Рис. 2. Модель формування готовності студентів-волонтерів до використання ІКТ у процесі надання волонтерської допомоги

Особливого значення в моделі формування готовності студентів-волонтерів до використання ІКТ у процесі надання волонтерської допомоги набуває особистість студента-волонтера. Вироблення студентами-волонтерами індивідуальної тактики волонтерської діяльності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє оптимізувати процес надання волонтерської допомоги групам соціально-психологічного ризику. Індивідуальна тактика є цілісним утворенням, яке інтегрує в собі детермінуючий вплив різних зовнішніх і внутрішніх чинників на реалізацію волонтерської діяльності; забезпечує формування «Я-концепції» та соціально-активної громадянської позиції студентів-волонтерів; репрезентує суб'єктивну готовність до реалізацій творчого, нешаблонного підходу в процесі надання волонтерської допомоги.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Отже, проведений аналіз змісту й сутності феномену волонтерства студентської молоді показав, що особливу увагу вітчизняні й зарубіжні науковці приділяють питанням оптимізації процесу волонтерської діяльності. Така потреба викликана необхідністю підвищення ефективності надання волонтерської допомоги об'єктам волонтерського супроводу в різних складних умовах життєдіяльності; доцільністю інтеграції зусиль досвідчених у волонтерстві фахівців різного профілю і студентів-волонтерів. Необхідні зміни в організаційно-змістових засадах забезпечення ефективної волонтерської діяльності можливі завдяки створенню мультидисциплінарної команди, об'єднанні зусилля якої дозволять реалізувати системно-адресну й швидку підтримку різних груп соціально-психологічного ризику. Успішність і продуктивність співпраці суб'єктів мультидисциплінарної команди можливі завдяки актуалізації особистісних ресурсів і використанню сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для розв'язання різноспрямованих завдань волонтерського супроводу.

Розвиток суб'єктної ресурсності залучених до мультидисциплінарної команди студентів-волонтерів передбачає формування ціннісно-мотиваційних установок щодо значущості інформаційно-комунікаційних технологій та спрямованості на їх використання у власній волонтерській діяльності; розширення системи знань і уявлень про шляхи підвищення результативності процесу надання волонтерської допомоги засобами інформаційно-комунікаційних технологій; відпрацювання індивідуального стилю волонтерської діяльності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. У сукупності такі значущі утворення забезпечать ефективність волонтерської діяльності в системі «студент-волонтер – інформаційно-комунікаційні технології - об'єкти волонтерського супроводу».

Перспективою подальшого дослідження проблеми оптимізації волонтерської діяльності студентів є вивчення результативності окремих інформаційно-комунікаційних технологій для досягнення ефективності волонтерського супроводу; з'ясування впливу інформаційно-комунікаційних технологій на розвиток інформаційно-комунікаційної культури студентів-волонтерів; апробація запропонованої моделі оптимізації волонтерської діяльності студентів засобами інформаційно-комунікаційних технологій тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] О. Безпалько, Н. Заверинко, І. Звера, та Т. Лях, «Волонтерство: poradnik для організатора волонтерського руху», К.: ВГЦ «Волонтер», 2001. 176 с.

- [2] Е. Балашов, «Психологічна структура волонтерської діяльності як засобу самореалізації студентів», *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія і педагогіка»*, Вип. 24, с. 12-16, 2013.
- [3] Л. Матвієнко, та К. Алексейченко, «Особистість волонтера у психологічному вимірі: ціннісно-мотивацій аспект (надання соціальних послуг вразливим верствам населення)», *Ринок праці та зайнятості населення*, № 1, с. 50-59, 2016.
- [4] Л. Коломієць, «Психологічні особливості мотивації волонтерської діяльності», *Психологічний часопис : збірник наукових праць*, № 5 (9), Вип. 9, с. 79-90, 2017.
- [5] J. Wilson, Volunteerism research: a review essay, *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, Vol. 41(2), p. 176-212, 2012. doi:10.1177/0899764011434558.
- [6] T. Janoski, M. Musick, & J. Wilson, Being volunteered? The impact of social participation and pro-social attitudes on volunteering. *Sociological Forum*, Vol. 13(2), p. 495-519, 1998. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://deepblue.lib.umich.edu/handle/2027.42/45653>. Дата звернення: Січень 9, 2019.
- [7] В. Биков, О. Спірін, та О. Пінчук, «Проблеми та завдання сучасного етапу інформатизації освіти», *Наукове забезпечення розвитку освіти в Україні: актуальні проблеми теорії і практики (до 25-річчя НАПН України)*, с. 191-198, 2017.
- [8] F. Silva, T. Proença, & M. Ferreira, Volunteers' perspective on online volunteering - a qualitative approach *International Review on Public and Nonprofit Marketing*, Vol. 15, Issue 4, p. 531-552, 2018. doi:10.1007/s12208-018-0212-8.
- [9] J. Cox, E. Oh, B. Simmons, G. Graham, A. Greenhill, C. Lintott, K. Masters, & J. Woodcock, Doing good online: The changing relationships between motivations, activity, and retention among online volunteers. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, Vol. 47(5), p. 1031-1056, 2018. doi:10.1177/0899764018783066.
- [10] C. Reuter, O. Heger, & V. Pipek, Combining Real and Virtual Volunteers through Social Media. *In Proceedings of the Information Systems for Crisis Response and Management (ISCRAM)*, p. 1-10, 2013. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://startides.net/sites/default/files/documents/files/Combining%20Real%20and%20Virtual%20Volunteers%20through%20Social%20Media.pdf>. Дата звернення: Січень 9, 2019.
- [11] K. Jaskyte, Exploring potential for information technology innovation in nonprofit organizations. *Journal of Technology in Human Services*, Vol. 30(2), p. 118-127, 2012. doi:10.1080/15228835.2012.695564.
- [12] Т. Лях, «Соціально-педагогічна діяльність студентських волонтерських груп», дис. канд. наук, К., 2009. 304 с.
- [13] M. Okun, & A. Schultz, Age and motives for volunteering: Testing hypotheses derived from socioemotional selectivity theory, *Psychology and Aging*, Jun., Vol. 18 (2), p. 231-239, 2003. doi:10.1037/0882-7974.18.2.231.
- [14] О. Гірченко, та В. Перетяцько, «Дослідження компоненту духовності в структурі ціннісних орієнтацій волонтерів», *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія «Психологічні науки»*, Вип. 126, с. 43-46, 2015.
- [15] С. Демида, та М. Носок, «Мотивація студентів до волонтерської діяльності», *Збірник наукових праць вісник ЛДУ БЖД*, №13, с. 169-174, 2016.
- [16] І. Литвиненко, «Роль волонтерства у професіоналізації особистості студентів-психологів в умовах ВНЗ», *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського. Серія «Психологічні науки»*, Том 2, Випуск 10 (91), с. 191-195, 2013.
- [17] І. Ящук, та Н. Сівак, «Залучення молоді до волонтерської діяльності: методичний посібник», *Хмельницький: ХГПА*, 2012. 136 с.
- [18] K. Ackermann, & A. Manatschal, Online volunteering as a means to overcome unequal participation? The profiles of online and offline volunteers compared. *New Media and Society*, p. 1-20, 2018. doi:10.1177/1461444818775698.
- [19] Г. Крапівіна, «Світовий волонтерський рух: стан і статус», *Вісник економічної науки України*, № 1, с. 73-76, 2012.

Матеріал надійшов до редакції 26.01.2019 р.

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОПТИМИЗАЦИИ ВОЛОНТЕРСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ СРЕДСТВАМИ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Коломиец Алла Николаевна

доктор педагогических наук, профессор, проректор по научной работе
Винницкий государственный педагогический университет имени Михаила Коцюбинского,
г. Винница, Украина
ORCID ID 0000-0003-0536-0147
alla_kolomiec@mail.ru

Паламарчук Ольга Николаевна

доктор психологических наук, доцент, заведующий кафедрой психологии и социальной работы
Винницкий государственный педагогический университет имени Михаила Коцюбинского,
г. Винница, Украина
ORSID ID 0000-0002-6783-8380
olgapalamarчук42@gmail.com

Шульга Галина Борисовна

кандидат педагогических наук, доцент кафедры психологии та социальной работы
Винницкий государственный педагогический университет имени Михаила Коцюбинского,
г. Винница, Украина
ORSID ID 0000-0003-3402-1494
shulgag25@gmail.com

Коломиец Леся Игоревна

кандидат педагогических наук, доцент кафедры психологии и социальной работы
Винницкий государственный педагогический университет имени Михаила Коцюбинского,
г. Винница, Украина
ORSID ID 0000-0002-1309-5761
kolomiets_lesia_77@ukr.net

Габа Ирина Николаевна

кандидат психологических наук, старший преподаватель кафедры психологии и социальной работы
Винницкий государственный педагогический университет имени Михаила Коцюбинского,
г. Винница, Украина
ORCID ID 0000-0003-4606-4504
gabaira@ukr.net

Аннотация. В статье проанализированы особенности участия в волонтерской деятельности социально активной студенческой молодежи, готовой включаться в формат сотрудничества по решению различных проблем объектов волонтерского сопровождения, способной демонстрировать гибкие стратегии взаимодействия с ними, активно использовать собственные личностные ресурсы для достижения результативности в процессе реализации такой работы. Осуществлен психологический анализ содержания и сущности феномена волонтерства студенческой молодежи. Выяснено необходимость и особенности формирования мультидисциплинарной команды опытных и молодых специалистов различного профиля с целью оказания комплексной волонтерской помощи, успешность коммуникации которой в значительной степени будет определяться способностью использовать современные информационно-коммуникационные технологии в процессе волонтерского взаимодействия. Доказано, что одним из важных факторов обеспечения эффективной и слаженной работы мультидисциплинарной команды являются личностные ресурсы каждого субъекта волонтерской деятельности. Установлено, что субъектная ресурсность студенческой молодежи, задействованной в волонтерской деятельности, детерминируется готовностью к использованию информационно-коммуникационных технологий в командном взаимодействии, поиском возможностей и путей использования информационно-коммуникационных технологий для объединения командных усилий в процессе предоставления волонтерской помощи и выработкой индивидуального стиля волонтерской деятельности. Определено, что квалифицированное использование информационно-коммуникационных технологий в волонтерской деятельности студенческой молодежи будет способствовать выделению и внедрению эффективных

методов, приемов, средств волонтерства, которые в формате активного взаимодействия помогут не только достичь цели волонтерской поддержки, но и будут стимулировать развитие личностных ресурсов студентов-волонтеров. Констатировано наличие противоречия между пониманием студентами-волонтерами важности и возможностей информационно-коммуникационных технологий для объединения командных усилий с целью оказания волонтерской помощи и отсутствием готовности их использования в практике волонтерской деятельности.

Ключевые слова: волонтерская деятельность; процесс взаимодействия; мультидисциплинарная команда; информационно-коммуникационные технологии; объекты волонтерского сопровождения; студенты-волонтеры; субъектная ресурсность.

PSYCHOLOGICAL PRINCIPLES OF OPTIMIZATION VOLUNTARY ACTIVITIES OF STUDENTS YOUTH BY FACILITIES OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES

Alla M. Kolomiets

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Vice-rector for Scientific Work,
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynsky State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine
ORCID ID 0000-0003-0536-0147
alla_kolomiec@mail.ru

Olga M. Palamarchuk

Doctor of Psychology, Associate Professor, Head of the Department of Psychology and Social Work
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynsky State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine
ORSID ID 0000-0002-6783-8380
olgapalamarcuk42@gmail.com

Galyna B. Shulga

PhD of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Psychology and Social Work
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynsky State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine
ORSID ID 0000-0003-3402-1494
shulgag25@gmail.com

Lesia I. Kolomiets

PhD of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Psychology and Social Work
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskiy State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine
ORSID ID 0000-0002-1309-5761
kolomiets_lesia_77@ukr.net

Iryna M. Haba

PhD of Psychology, Senior lecturer
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskiy State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine
ORCID ID 0000-0003-4606-4504
gabaira@ukr.net

Abstract. The article analyzes the peculiarities of participation in volunteering activities of socially active students who are ready to be included in the format of cooperation in solving various problems of volunteer support facilities that can demonstrate flexible strategies for interacting with them and actively use their own personal resources to achieve effectiveness in the implementation of such work. The psychological analysis of the content and essence of the phenomenon of student volunteering has been carried out. It is clarified the necessity and peculiarities of the formation of a multidisciplinary team of experienced and young specialists in various fields with the aim of providing comprehensive volunteer assistance, the success of communication of which will be largely determined by the ability to use modern information and communication technologies in the process of volunteer interaction. It has been proven that one of the important factors for ensuring effective and well-coordinated work of a multidisciplinary team is the personal resources of each subject of volunteering activities. It has been established that the subjective resources of students involved in volunteering are determined by their readiness to use information and communication technologies in team collaboration, the search for opportunities

and ways to use information and communication technologies to unite team efforts in the process of providing volunteer assistance and developing individual style of volunteering. It was determined that the qualified use of information and communication technologies in volunteering activities of students will help to identify and introduce effective methods, techniques, and means of volunteering, which in the format of active interaction will help not only achieve the goal of volunteer support, but also stimulate the development of personal resources of volunteer students. It is stated that there is a contradiction between the understanding of volunteer students of the importance and possibilities of information and communication technologies for combining team efforts to provide volunteer assistance and the lack of readiness to use them in the practice of volunteering.

Keywords: volunteer activities; interaction process; multidisciplinary team; information and communication technologies; objects of volunteer support; student volunteers; subject resources.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] O. Bezpalko, N. Zaverynko, I. Zviera, ta T. Liakh, «*Volunteering: A guide to organizing a volunteer movement*», K.: VHTs «Volonter», 2001. 176 s. (in Ukrainian)
- [2] E. Balashov, «*Psychological structure of volunteer activity as a means of self-realization of students*», *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia*. Seriiia «Psykhologhiia i pedahohika», Vyp. 24, s. 12-16, 2013. (in Ukrainian)
- [3] L. Matviienko, ta K. Alekseichenko, «*Personality of the volunteer in the psychological dimension: the value-motivational aspect (provision of social services to vulnerable groups of the population)*», *Rynok pratsi ta zainiatosti naseleennia*, № 1, s. 50-59, 2016. (in Ukrainian)
- [4] L. Kolomiets, «*Psychological peculiarities of motivation of volunteer activity*», *Psykhologichnyi chasopys : zbirnyk naukovykh prats*, № 5 (9), Vyp. 9, s. 79-90, 2017. (in Ukrainian)
- [5] J. Wilson, Volunteerism research: a review essay, *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, Vol. 41(2), r. 176-212, 2012. doi:10.1177/0899764011434558.(in English)
- [6] T. Janoski, M. Musick, & J. Wilson, Being volunteered? The impact of social participation and pro-social attitudes on volunteering. *Sociological Forum*, Vol. 13(2), r. 495-519, 1998. [online]. Available: <https://deepblue.lib.umich.edu/handle/2027.42/45653>. Accessed on: January 9, 2019. (in English)
- [7] V. Bykov, O. Spirin, ta O. Pinchuk, «*Problems and tasks of the modern stage of informatization of education "», Naukove zabezpechennia rozvytku osvity v Ukraini: aktualni problemy teorii i praktyky (do 25-richchia NAPN Ukrainy)*, s. 191-198, 2017. (in Ukrainian)
- [8] F. Silva, T. Proença, & M. Ferreira, Volunteers perspective on online volunteering - a qualitative approach *International Review on Public and Nonprofit Marketing*, Vol. 15, Issue 4, p. 531-552, 2018. doi:10.1007/s12208-018-0212-8. (in English)
- [9] J. Cox, E. Oh, V. Simmons, G. Graham, A. Greenhill, S. Lintott, K. Masters, & J. Woodcock, Doing good online: The changing relationships between motivations, activity, and retention among online volunteers. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, Vol. 47(5), r. 1031-1056, 2018. doi:10.1177/0899764018783066. (in English)
- [10] S. Reuter, O. Heger, & V. Pipek, Combining Real and Virtual Volunteers through Social Media. In *Proceedings of the Information Systems for Crisis Response and Management (ISCRAM)*, p. 1-10, 2013. [online]. Available: <http://startides.net/sites/default/files/documents/files/Combining%20Real%20and%20Virtual%20Volunteers%20through%20Social%20Media.pdf>. Accessed on: January 9, 2019. (in English)
- [11] K. Jaskyte, Exploring potential for information technology innovation in nonprofit organizations. *Journal of Technology in Human Services*, Vol. 30(2), r. 118-127, 2012. doi:10.1080/15228835.2012.695564. (in English)
- [12] T. Liakh, «*Socio-pedagogical activity of student volunteer groups*», dys. kand. nauk, K., 2009. 304 s. (in Ukrainian)
- [13] M. Okun, & A. Schultz, Age and motives for volunteering: Testing hypotheses derived from socioemotional selectivity theory, *Psychology and Aging*, Jun., Vol. 18 (2), r. 231-239, 2003. doi:10.1037/0882-7974.18.2.231. (in English)
- [14] O. Hirchenko, ta V. Peretiatko, «*Investigation of the component of spirituality in the structure of value orientations of volunteers*», *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu. Seriiia «Psykhologichni nauky*», Vyp. 126, s. 43-46, 2015. (in Ukrainian)
- [15] S. Demyda, ta M. Nosok, «*Motivation of students for volunteer activity*», *Zbirnyk naukovykh prats visnyk LDU BZhD*, №13, s. 169-174, 2016. (in Ukrainian)

- [16] I. Lytvynenko, «The role of volunteering in the professionalization of the students of psychologists in the conditions of higher education», *Naukovyi visnyk Mykolaivskoho derzhavnoho universytetu imeni V.O. Sukhomlynskoho*. Seriya «Psykhologichni nauky», Tom 2, Vypusk 10 (91), s. 191-195, 2013. (in Ukrainian)
- [17] I. Yashchuk, ta N. Sivak, «*Involvement of young people in volunteer activity: methodical manual*», Khmelnytskyi: KhHPA, 2012. 136 s. (in Ukrainian)
- [18] K. Ackermann, & A. Manatschal, *Online volunteering as a means to overcome unequal participation? The profiles of online and offline volunteers compared*. *New Media and Society*, r. 1-20, 2018. doi:10.1177/1461444818775698. (in English)
- [19] H. Krapivina, «World Volunteer Movement: Condition and Status», *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, № 1, s. 73-76, 2012. (in Ukrainian).

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.